aspects of their fair value determination is studied. An available approach of the results' representation of fixed assets revaluation on the accounting accounts is represented and an alternative approach to write off the sums of existing revaluation to retained profit on the systematic basis is offered. Some aspects of circulating assets revaluation are critically analyzed.

Key words: *fixed assets, valuation, revaluation, economic safety, circulating assets, inflation, accounting.*

Рецензент – *Кошкалда І.В., д.е.н., професор*

УДК 338.439.053

ЗНАЧЕННЯ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ В ДОТРИМАННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ГРІДІН О.В., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні надскладні економічні та соціально-політичні умови, в яких опинилась вітчизняна економіка, зумовлюють виникнення і динамічний розвиток негативних процесів і явищ, пов'язаних як із зниженням рівня матеріального виробництва, зокрема, продовольчої продукції, так і з погіршенням добробуту громадян та рівня їх соціального-економічного захисту. Все це проявляється, головним чином, в загостренні проблеми забезпечення населення продуктами харчування, в першу чергу, власного виробництва, в достатніх обсягах і асортименті, а головне належної якості, безпечних для життя і здоров'я. Це є основою відтворення, збереження і покращення здоров'я, подовження повноцінного життя громадян, фізичного, соціокультурного, духовного і іншого всебічного їх розвитку.

Поряд з цим відбувається суттєве зниженні рівня реальних доходів населення, що, в свою чергу, обумовлює неспроможність його значної частини дотримуватись збалансованого та повноцінного раціону харчування. Особливу, і, без перебільшення, провідну роль у вирішенні цього питання відводиться зерновиробництву. Воно завжди було і, цілком зрозуміло, залишатиметься й надалі основною галуззю аграрного сектору економіки, яка забезпечує не тільки продовольчу безпеку держави, а й експорт агропродовольчої продукції. Від

розвитку саме цієї галузі залежить не тільки забезпечення населення продуктами харчування рослинного походження, а й продукцією тваринництва, оскільки фуражне зерно є основою годування більшості сільськогосподарських тварин. Для цього наша держава має всі необхідні можливості: родючі ґрунти, сприятливий клімат, ємний внутрішній і зовнішній ринки, вигідне геополітичне розташування, достатньо розвинену логістику тощо. Проте певна нестабільність в зерновиробництві здійснює вкрай негативний вплив на розвиток не тільки аграрної сфери України, а й на продовольчу безпеку країни в цілому. З огляду на це вирішення проблеми продовольчої безпеки держави в контексті зняття диспропорцій та підвищення ефективності в зернопродуктовій сфері є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні та методологічні аспекти проблеми забезпечення продовольчої безпеки розглядались в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Н.М. Андрєєва [1], О.Г. Білоуса [3], В.І. Власова [2, 3], О.І. Гойчук [4], П.Т. Саблука [3], Н.М. Котвицької [7], М.А. Лисак [9], Р.П. Мудрака [12], Немченка А.Б. [13], І.В. Федулової [16], О.А. Чигринець [17] та інших. Питання підвищення ефективності зерновиробництва в Україні, як невід'ємної складової розв'язання проблеми продовольчої безпеки, досліджували такі вчені: С.І. Голик [5], К.А. Лебедев [8], О.А. Материнська [10], М.І. Мелешко [11], П.Т. Саблук [3] та інші. Разом з тим певні аспекти цієї проблеми, зокрема, роль та значення зернопродуктового підкомплексу в забезпеченні продовольчої безпеки України, наразі, потребують додаткового вивчення.

Формування цілей статті. Метою даної статті є визначення місця зернопродуктового підкомплексу в забезпеченні продовольчої безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національна продовольча безпека України повинна базуватись на таких основних принципах [16, С. 99-100]: самозабезпеченість країни власним продовольством, максимальна незалежність вітчизняної аграрної сфери, достатність продовольства для забезпечення внутрішніх потреб, доступність продуктів для всього населення, збалансованість раціону харчування, екологічність при виробництві, переробці та зберіганні, належний рівень якості. Лише комплексне застосування цих принципів спроможне забезпечити високий рівень продовольчої безпеки країни, а, відповідно, і належний захист її громадян.

Дотримання продовольчої безпеки будь-якої країни має бути спрямовано на створення відповідного рівня самозабезпечення, що визначається адекватною державною протекціоністською політикою в галузях сільського господарства, переробки та зберігання продовольчої продукції. Суспільство повинно бути забезпечене в повному науково-обґрунтованому обсязі безпечним для здоров'я і життя, корисним, якісним продовольством за доступною широкому загалу ціною. Виконання всього цього покладається, головним чином, саме на державу, яка має бути, як ніхто інший, в цьому зацікавлена. Потенціал, яким володіє вітчизняне сільське господарство, нажаль, використовується не в повному обсязі і, внаслідок невиваженої державної політики, з кожним роком втрачається. Україна в достатньому для потреб внутрішнього споживання обсязі виробляє хлібопродукти, овочі та баштанні культури, цукор, олію, проте не достатнім є виробництво м'яса і м'ясопродуктів, молока і молочних продуктів, риби і рибопродуктів тощо.

Досліджуючи динаміку виробництва зернових в Україні за ряд останніх років, необхідно відзначити, що з 1990 року частка посівних площ зернових та зернобобових зросла з 45,0 до 57,2 % у 2013 році і це при тому, що загальна посівна площа за цей же період скоротилась на 12,6 % до 28329 тис. га. Це відбулось внаслідок скорочення площ під кормовими культурами, що в свою чергу, пов'язано зі зменшенням виробництва продукції тваринництва, а відповідно, і потреби в кормах. Необхідно відмітити, що скорочення посівних площ під кормовими культурами сприяло суттєвому розширенню площ під технічними майже в 2,4 рази до 27,8 %. Урожайність зернових в динаміці була нестабільною, що пояснюється проявом негативного впливу природно-кліматичного чинника в поєднанні з низьким рівнем внесення добрив, особливо, органічних. Так, якщо під посів зернових та зернобобових в 1990 році в сільськогосподарських підприємствах вносили 132 кг мінеральних добрив, то в 2013 р. лише 87 кг, тобто, на 34,1 % менше. Відносно органічних добрив ситуація ще більш критична – 6,5 тонн /га у 1990 році проти 0,5 тонн /га в 2013 році, тобто, в 13 разів. Це, в поєднанні зі зростанням частки технічних культур в структурі посівів, недотриманням науково-обґрунтованих сівозмін, застосуванням застарілої техніки та технологій негативно впливає на рівень урожайності зернових культур, що залишається, в порівнянні з кращими закордонними показниками, на дуже низькому рівні. Так, в 2011 році рівень урожайності зернових та зернобобових

становив 37,0 ц /га, у 2012 році він знизився до 31,2 ц /га, а у 2013 році зріс до 39,9 ц /га. Причини такого коливання вказані вище. В той же час урожайність зернових, наприклад, у Великобританії сягає 60,0-70,0 ц /га, в Данії – 58,0-63,0 ц /га, в Нідерландах – 80,0-85,0 ц /га, в США – 60,0-65,0 ц /га тощо [15]. Тобто ми бачимо, що українські виробники зерна внаслідок цілком об'єктивних причин, не в повному обсязі використовують свій виробничий потенціал, який, враховуючи те, що землі сільськогосподарського призначення в цілому в Україні за рівнем вмісту гумусу не поступаються, а подекуди значно родючіші, ніж в перелічених країнах, – вітчизняні аграрії цілком реально можуть збільшувати обсяги виробництва на понад 50,0 %. Цей невикористаний резерв не може не впливати на продовольчу безпеку країни. За рахунок зростання урожайності зернових підвищується економічна ефективність їх виробництва, з'являється можливість скорочення посівних площ під ними і розширення посівів під кормовими культурами, що необхідно для відродження галузі тваринництва, без якої забезпечення тієї ж продовольчої безпеки на належному рівні неможливе.

Стан вітчизняної сільськогосподарської галузі з кожним роком все більшою мірою залежить від загальносвітових процесів та тенденцій, що мають свої як позитивні, так і вкрай негативні сторони. Суттєві коливання за роками обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в світі обумовлені, перш за все, впливом природно-кліматичного чинника, постійного та неухильного зростання рівня споживання продовольчої продукції внаслідок збільшення чисельності населення Землі, процесів урбанізації, що призводять до скорочення площ придатних для вирощування сільськогосподарської продукції, погіршення екології, якості води та продуктів харчування. І це далеко не все, що обумовлює стан сільського господарства України і визначає напрямки та перспективи його подальшого розвитку.

У порівнянні з прийнятими раціональними нормами споживання, в Україні у 2013 році в середньому на одну особу приходилось менше на 32,4 % м'яса і м'ясопродуктів, на 41,9 % молока та молочних продуктів, на 27 % риби і рибних продуктів, на 37,4 % плодів, ягід. При цьому рівень споживання хліба і хлібних продуктів та картоплі був понаднормовим [15]. Необхідно зауважити, що ці показники є середніми, отже певна частина населення (найбільш соціально незахищена та малозабезпечена) ще менше споживає

тваринних продуктів багатих білками і жирами та плодів і ягід, в яких міститься значна кількість необхідних організму вітамінів та інших поживних речовин. З огляду на це впевнено можна стверджувати про незбалансованість харчування населення. Оскільки вона ґрунтується на тому, що їжа повинна складатись з білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, амінокислот, жирних кислот, мінеральних солей, мікроелементів тощо, необхідних для ведення повноцінного активного і здорового життя [16, С. 42].

Останніми роками в світі намітилась тенденція до поглиблення екологічної кризи. Рівень здоров'я населення Землі постійно погіршується від забруднення атмосфери, води, земної поверхні. Саме тому в процесі забезпечення продовольчої безпеки необхідно створювати умови для збереження та раціонального використання природних ресурсів, зокрема, невідновлювальної їх частини, обмеження потрапляння в навколишнє середовище промислових викидів тощо [16, С. 42-43]. Екологічна складова в забезпеченні продовольчої безпеки держави не має посідати другорядне місце. Виробництво продуктів харчування повинно передбачати застосування прогресивних форм і методів, новітніх прогресивних технологій.

Останнім часом на всіх рівнях у всіх сферах суспільного життя багато говориться про «якість». Забезпечення виробництва якісної продукції, максимально повне збереження її якісних властивостей і характеристик – ось одне з головних завдань, яке має стояти перед товаровиробниками. Якість взагалі як категорія характеризує ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги. Якість продукції – сукупність властивостей продукції, що обумовлюють її придатність задовольняти певні потреби споживача відповідно до призначення [17, С. 16-17]. Нажаль вимоги до якості, зокрема, якості продукції в Україні надто занижені як власне виробниками, так і населенням. В останньому випадку це пояснюється, в основному, тим, що більшість населення країни не взмозі підкріпити свою потребу або очікування, тобто власне вимогу до якості, відповідною до цього матеріальною складовою. Внаслідок чого ми маємо, в порівнянні з розвиненими країнами світу, низьку тривалість життя населення, яка становить станом на 2013 рік 71,4 роки, з них 66,3 роки – чоловіки та 76,2 роки – жінки. Наприклад, середня тривалість життя населення станом на 2011 рік в таких країнах як Японія – 82,7 роки, Швейцарія – 82,8 роки, Швеція – 81,9 роки, Франція – 82,3 роки, Велика Британія

81,1 роки, Німеччина – 80,8 роки, Італія – 82,7 роки, Австралія – 82,0 роки тощо [6].

На забезпечення продовольчої безпеки держави безпосередньо здійснюють вплив безліч чинників як зовнішнього, так і внутрішнього походження, серед яких зокрема:

— техніко-технологічна відсталість виробництва вітчизняних товаровиробників, що впливає на їх конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

— низький рівень впровадження інноваційних технологій в агропромисловій сфері, зумовлений наявністю значних фінансових проблем у виробників і несприятливі умови кредитування та поганий інвестиційний клімат в цілому;

— відмінність між рівнем життя населення України та населенням розвинених країн світу;

— невідповідність вітчизняної державної підтримки товаровиробників світовій практиці тощо.

Отже, вирішення проблеми забезпечення продовольчої безпеки України має передбачати наступне [13, С. 403-404]:

— створення гнучкої системи продовольчого забезпечення за рахунок динамічного розвитку агропромислового виробництва в усіх сферах та за всіма напрямками без виключення;

— створення дієвого механізму державної підтримки, який би базувався, головним чином, на протекціонізмі вітчизняного товаровиробника;

— забезпечення доступності продовольства для населення як з фізичної, так і з економічної точки зору, підкріплена його платоспроможністю;

— посилення уваги до створення необхідних рівнів запасів продовольства та підтримання їх на належному рівні;

— створення адекватної системи контролю за раціональним використанням природних ресурсів в процесі виробництва, а також за процесами переробки та зберігання.

Перед державою в сфері зернопродуктового підкомплексу, з огляду на це, постають наступні завдання:

— повне та комплексне самозабезпечення країни зерном та продуктами його переробки шляхом максимального використання наявного потенціалу;

— забезпечення збалансування економічних інтересів суб'єктів внутрішнього зернового ринку;

— поглиблення зв'язків між аграрним і переробним секторами зернового ринку;

— диверсифікація каналів реалізації як сировини, так і готової продукції на внутрішньому і на зовнішньому ринках з метою подолання залежності від монопсонічної ціни зернотрейдерів;

— стимулювання експорту саме готових продуктів переробки зерна;

— реформування системи біржової торгівлі тощо.

Отже, комплексне вирішення перелічених проблем має створити сприятливі умови для формування сучасної політики продовольчого забезпечення, здатної швидко реагувати на виклики сьогодення і бути своєрідним базисом національної безпеки країни.

Висновки. Вирішення проблеми забезпечення продовольчої безпеки держави знаходиться в площині створення відповідних умов для розвитку всього аграрного сектору економіки України. Зерновиробництву в цьому питанні відводиться провідна роль, оскільки саме воно визначає загальну тенденцію розвитку всієї аграрної сфери України. Проте виробництво зерна в Україні історично тісно та нерозривно пов'язане з його переробкою та зберіганням. І рівень ефективності зерновиробничої сфери знаходиться в певній залежності від результатів господарювання в сфері переробки та зберігання. Визначення ступеня цієї залежності та оцінка повноти реалізації економічних інтересів підприємств, що займаються виробництвом зерна та його переробкою, а також сукупний вплив, що здійснюється ними на продовольчу безпеку країни, потребує подальшого дослідження.

Література.

1. Андрєєва Н.М. Продовольча безпека України в епоху світової глобалізації / Н.М. Андрєєва // Економіка харчової промисловості. – 2009. - № 2. – С. 32-38.

2. Власов В.І. Глобальна продовольча проблема: [монографія] / В.І. Власов. - К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Інститут аграрної економіки УААН, 2001. – 506 с.

3. Глобальна продовольча безпека / [О.Г. Білоус, М.В. Зубець, П.Т. Саблук, В.І. Власов]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. – 486 с.

4. Гойчук О.І. Продовольча безпека: [монографія] / О.І. Гойчук. – Житомир: Полісся, 2004. – 348 с.

5. Голик С.І. Виробництво зернових культур в Україні як важлива складова розв'язання глобальної продовольчої проблеми / С.І. Голик // Облік і фінанси. – 2013. - № 3. – С. 118-124.

6. Демографічний щорічник «Населення України за 2013 рік»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/zb/12/naselen_2013pdf.zip.

7. Котвицька Н.М. Стан продовольчої безпеки України / Н.М. Котвицька // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип. 81(2). – С. 235-240.

8. Лебедев К.А. Организационно-экономический механизм развития зернопродуктового подкомплекса: теория, методология, практика: [монография] / К.А. Лебедев. – К.: ННЦ ИАЭ, 2009. – 272 с.

9. Лисак М.А. Аналіз стану забезпечення продовольчої безпеки України / М.А. Лисак // Облік і фінанси. – 2013. - № 3. – С. 136-142.

10. Материнська О.А. Роль виробництва зернових у розвитку АПК України і формуванні продовольчої безпеки / О.А. Материнська // Економіка розвитку. – 2013. - № 3. – С. 104-106.

11. Мелешко М.І. Державне регулювання ринку зерна і ринкових відносин та їх роль в системі забезпечення продовольчої безпеки / М.І. Мелешко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. - № 10. – С. 61-64.

12. Мудрак Р.П. Продовольча безпека України в умовах глобалізації / Р.П. Мудрак // Економічний часопис-XXI. – 2013. - № 1-2(1). – С. 34-37.

13. Немченко А.Б. Сучасні підходи до забезпечення продовольчої безпеки України / А.Б. Немченко, Т.Б. Немченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 401-406.

14. Немченко В.В. Продовольча безпека: макро - та мікроекономічний аспекти / В.В. Немченко, Г.В. Немченко // Економіка харчової промисловості. – 2013. - № 2. – С. 16-18.

15. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2013 рік»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/zb/09/zb_sg_13.zip.

16. Федулова І.В. Дослідження продовольчої безпеки: принципи і підходи щодо оцінки / І.В. Федулова // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. - № 34. – С. 40-46.

17. Царенко О.М. Управління якістю агропромислової продукції: [навчальний посібник] / О.М. Царенко, В.П. Руденко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 431 с.

17. Чигринець О.А. Шляхи підвищення продовольчої безпеки України в умовах глобалізації АПК / О.А. Чигринець // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2014. – Т. 20, № 2. - С. 99-105.

Грідін О.В. Значення зернопродуктового підкомплексу в дотриманні продовольчої безпеки України

Розглянуто основні принципи, на яких базується продовольча безпека України. Досліджено динаміку виробництва зернових в Україні. Проаналізовано фактичний рівень споживання основних продуктів харчування населенням України та проведено порівняння з раціональними нормами. Визначена необхідність забезпечення виробництва якісної продукції, а також максимально повного збереження її якісних властивостей і характеристик. Вказані чинники, що безпосередньо впливають на забезпечення продовольчої безпеки. Зазначені основні напрямки вирішення проблеми забезпечення продовольчої безпеки та окреслені основні завдання в сфері зернопродуктового підкомплексу в цьому контексті.

Ключові слова: *продовольча безпека, зернопродуктовий підкомплекс, продукти харчування.*

Гридин А.В. Значение зернопродуктового подкомплекса в обеспечении продовольственной безопасности Украины

Рассмотрено основные принципы, на которых базируется продовольственная безопасность Украины. Исследована динамика производства зерновых в Украине. Проанализирован фактический уровень потребления основных продуктов питания населением Украины и проведено сравнение с рациональными нормами. Определена необходимость обеспечения производства качественной продукции, а также максимально полного сохранения ее качественных свойств и характеристик. Указаны факторы, которые непосредственно влияют на обеспечение продовольственной безопасности. Указанные основные направления решения проблемы обеспечения продовольственной безопасности и обозначены основные задачи в сфере зернопродуктового подкомплекса в этом контексте.

Ключевые слова: *продовольственная безопасность, зернопродуктовый подкомплекс, продукты питания.*

Gridin A.V. The Value of grain products subcomplex in ensuring food security of Ukraine

The basic principles that underpin food security of Ukraine. Investigated the dynamics of grain production in Ukraine. Analyzed the actual level of consumption of basic foodstuffs in the Ukraine and comparison with rational norms. Identified the need to ensure the production of quality products and the most complete preservation of its qualitative properties and characteristics. The factors that directly affect food security. These main directions of solving the problem of food security and outlines the main tasks in the sphere of grain products subcomplex in this context.

Keywords: *food security, grain complex, food.*

Рецензент – *Майданевич П.М., д.е.н., професор*